

1874

Sid 1-19.

(1-8)

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

1

Potteboda here.

En småländsk sagofigur.

Bland de många jättestarka karlar, som sägnen och historien vet omtala, intager "Pottebo here" ett framträdande rum. I olikhet med så många andra är det nämligen beträffande vad som om honom berättas, till hälften dikt, till hälften verklighet. Pottebo here är ingen egentlig sagofigur, ehuru en mängd sägner äro knutna vid honom, utan han har verkligen existerat.

I Göingebygden, från vilken de sägner, som vi i fortsättningen komma att berätta, huvudsakligen härleda sig, gick denne starke man vanligtvis under benämningen "Pottebo here" (here = pojke, enligt Göingemålet). Annars var han boende i Jungfruboda eller som det av allmogen vanligen benämndes Puttetorp. Sven i Puttetorp skall ha levat under förra hälften av senast förflutna århundrade, och skall han, enligt vad som från olika håll medde-

las, ha hållit en längd av över 13 kvarter eller efter våra dagars måttbestämmelser 2,12 meter. I beskrivningen över Västra Torsås socken i "Ny Smålands beskrivning" heter det också om honom, att "hans proportioner i övrigt svarade emot denna respektabla längd. Armarna lära hava varit onaturligt långa, så att han i stående ställning kunde knyta sitt strumpeband. Händerna voro onaturligt stora och lära ha uppnått en bredd av 8 verktum(?) (19,8 cm.).

Pottebo here synes haft mycket att beställa även i norra Skåne. Många äro nämligen de sägner, som om honom där under senare tider berättats. Angående hans härkomst har lantbrukaren Bengt Håkansson i Tomahult för nedskrivaren av dessa rader berättat, att en gång kom dit en främmande kvinna till Pottetorp och begärde att få baka bröd i bakugnen därstädes. Herens moder gav henne också tillåtelse härtill. Efter det baket blivit färdigt, gav den främmande kvinnan honom en kaka av detta, och skall han därigenom ha erhållit sin onaturliga styrka. Kvinna drog därefter sina färde, utan att man fick vetskap om vare sig varifrån hon kommit, eller varthän hon gick. Man trodde, att det var en jättekvinna.

Samme sagesman uppger ävenledes, att enligt en annan sägen från Örkenedsbygden, där berättade av en kvinna, som ledde sina anor från samma socken som "heren" skulle denne vara frukten av en tillfällig förbindelse, som hans moder haft med ett skogsrå. Detta skulle ha tillgått på så sätt, att rået antagit

1874

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

3

skepnaden av hennes man. Redan som barn skulle han ha visat prov på sin styrka.

Framlidne lantbrukaren Nils Nilsson i Emitslöf har för antecknaren berättat att vid något tillfälle hade Pottebo here varit i Kristianstad. Där köpte han av en handelsman en tunna salt. "Vad får jag om jag bär säcken hem", sade heren efter det köpet avslutats. "Då får du salttunnan till skänks." Heren upplyste därefter handelsmannen om, att han gick med på denna överenskommelse. Innan han skulle ge sig iväg, måste han emellertid följa med handlaren in på kontoret, där han fick sig en duktig sup. Under tiden passade ett av biträdena på att smyga en tiopundsvikt i saltsäcken. Då heren kom ut, fattade han tag i säcken, som han utan ringaste besvär kastade på ryggen. Därefter begav han sig till allas förvåning iväg. Handlaren, som fruktade för att han icke skulle kunna gå i land med sitt företag, sände biträdet efter för att se, om han fortsatte. Han följde honom nu till det en mil norrut belägna (oläsligt namn), och fann han, att heren allt emellanåt med säcken på ryggen böjde sig ned för att plocka smultron på vägkanten. Slutligen måste han ropa an honom för att få tiopundaren tillbaka.

En annan sagesman, Nils Ek i Västraby, har omtalat, att vid ett annat tillfälle då Potteboda here besökt Kristianstad och på hemvägen kom i närheten av Bjärlöf, höll man där på med potatisupplöckning. Utmed vägen stod en hel vagn full med pota-

1874

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

tis. "Vad får jag, om jag bär hem potatiskistan?" frågade heren. "Du får potatisen", svarade bonden. "Tackar så mycket", sade heren och tog därmed kistan på ryggen och knallade till potatisplockarnas stora förvåning därifrån.

Samme Ek omtalar, att Pottebo here besökte en gång Broby marknad. Som vanligt under den tiden uppstod där ett bastant slagsmål, och slutligen började man ävenledes tränga sig på honom. Men då blev han, som annars var av ett godmodigt sinnelag, arg och fattade tag i en av de närstående slagskämparna. Med denne svängde han sedan omkring så han rensade hela platsen. Karlen var halvdöd av matthet och förskräckelse, då han äntligen blev fri. Man aktade sig också visligen för att retas med honom, då han befann sig på marknaderna.

Vid ett annat tillfälle, omtalar torparen Björn Jönsson, född i Kätteboda, Örkeneds socken, befann sig heren på väg till Holje marknad. När han kom till den vid Holje belägna ån, kom han icke över bron, emedan lönsingar(?) och blekingar där voro i slagsmål. "Varför stänger man vägen?" frågade han några vägfärande, som höllo stilla utan att komma över. "Det är skåningarna och blekingarna, som slåss", svarade man. "Vänta litet, så skall jag snart göra ren vägen", förklarade heren. Och därmed gick han bort till bron, där han högg den ene efter den andre av slagskämparna i nacken och kastade dem ned i ån. "Kom nu, go vänner, nu har små-

1874

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

5

länningen rensat bron", ropade han till de vägfarande, som nu utan besvär kunde komma över. Men slagskämparna blevo så småningom, sedan de i det kalla vattnet fått svalka sina upprörda känslor, sams.

Vid ett annat tillfälle, berättar samme sagesman, kom heren till en gård i Svineboda, där man just höll på att efter en tröskning måla av logan (mäta upp säden). Drängen skröt därvid över, att han burit upp en hel tunna råg på loftet. "Är det något att hovera sig över", menade heren. "Skaffa hit en säck så stor att drösen (sädeshögen) får plats i den", uppmanade han bonden. "En sådan kladd kan man väl taga på en gång." Så stor säck fanns det emellertid icke på gården, utan bonden måste hämta tvenne tunnesäckar, som blevo alldeles fullproppade. Heren tog nu en av dessa under var arm och bar dem utan vidare på på sädesloftet. Men för vart steg han tog, kvalgade det i trätrappan och hela huset gungade.

Pottebo here befann sig en gång, berättar skogvaktaren Anders Andersson i Emitslöf, vid Immelnsjön, där han sammanträffade med en bonde, som stod väntande på drängarna, som skulle biträda honom med att lassa på några stora timmerstockar, som man släpat samman i en hög. "Vad funderar du på?" frågade han bonden, som såg menande ut. "Jag väntar på drängarna, som ska hjälpa till med att lassa timmerstockarna." "Åh, är det något att vänta på", menade heren. "Det kan du väl själv göra." Och så tog

1874

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

6

han den ena stocken efter den andra och kastade upp i vagnen. "Se så, nu är det lass", sade han. "Nu ger du väl mig ett par stockar för besväret", frågade han vidare bonden. "Ja, vill du bära dem härifrån, må du taga dem", medgav denne. Heren tog därefter en stock under var arm och knogade iväg därifrån. "Mina stockar, mina stockar", jämrade sig bonden, ångrande sitt löfte, men heren teg stilla och knogade på med sin tunga börda, som han dock bar jämförelsevis lätt.

Ett av hans mest beundrade kraftprov var annars, omtalar den förut citerade lantbrukare Bengt Håkansson i Tornahult, då han bar hem både stock och kälke, när oxarna tröttnat ut i skogen. Heren var sysselsatt med att köra timmerstockar i denna, då oxarna, till följd av dåligt slädföre, stannade utan att orka draga lasset längre. Men heren fattade då tag i stock och kälke, sedan han spänt oxarna ifrån och bar ekipaget på axeln, medan han ledde oxarna framför sig.

Någon samtida tecknare har förevigat Pottebo here, då han knogade hem med denna börda. Denna teckning har sedan varit spridd i Lönsbodatrakten. Bland annat ägde framlidne folkskollärare A.P.Fagerström därstädes ett exemplar av densamma. Detta köptes av Bengt Håkansson, som varit välvillig nog att ställa ett avtryck härav till författarens förfogande, vilket här meddelas. Enligt upplysningar av H. skall det vara synnerligen unikt. H. säger sig

1874

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ävenledes i sin ungdom ha sammanträffat med en person, född 1814, som i sin ungdom vid flera olika tillfällen både sett och talat med Potteboda here.

Såväl i Skåne som Småland och västra Blekinge spelar emellertid denne en framstående roll i folktron. En hel del nutida människor tro icke, att han existerat, vilket dock är ett misstag, emedan så verkligen varit förhållandet.

En bonde i närheten av Immelnsjön höll en gång på att lassa timmerstockar. Så var det ett par väldiga bjässar, som han inte orkade med. "Varför tager du icke upp dem på lasset?" frågade heren. "Det väntar jag väl med tills torparna komma och hjälpa till", menade bonden. "Vad ger du mig, om jag lyfter upp dem åt dig?" "Du! Du får både dessa båda stockar och de, som äro kvar i högen." "Tack så mycket", sade heren. "Då bär jag dem ända hem". Och så tog han en av de stora stockarna och kastade upp på axeln samt gick utan vidare därifrån. Nu var det bonden, som började jämra sig. "Aj, aj, mina stockar", sade han, då torparna kommit fram. "En karl står väl vid sitt ord och en tiggare vid sin påse", menade heren. Och bonden vågade icke annat än låta honom få stockarna. (Förre skogvaktare Anders Andersson, 78 år, Emitslöf)

1874

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

8

Bodde i övre delen av Lönsboda. Var ej bekant.
Kom en gång från Kristianstad. Vid ankomsten till Bjärlöf höll
man på att plocka potatis på ett ställe utmed vägen. En kista stod
full. "Vad får jag, om jag bär dem." - "Du får vad det är i den",
sade bonden. Potteboda here tog kistan på ryggen och bar den ända
hem. (Snickare N.Ek i Broby, 60 år.)